

possit validè separari ratio contractus à ratione Sacramenti? Negan *Suar.* in 3. p. de *Matr.* D. 7. sect. 1. *Pont.* l. 7. c. 9. n. 3. et alii, dicentes non posse hominem separare quod Deus coniunxit. Sed affirmant *Vasq. Caj. Durand. Victoria*, et alii apud *Spor. de Matr.* c. 1. n. 385. qui tenent bene posse contractum sine Sacramento validum remanere. Sed hīc notandum omnes asserere, quōd hoc agere non careret gravi culpa. Unde infertur, quōd Ecclesia nunquam permitteret reconvalidari Matrimonium sine assistentia Parochi (ut passim Ecclesia admittit) tolerando quōd Matrimonium persisteret tanquam contractus, et non Sacramentum, si non haberet pro certo, quōd Sponsi sint veri Sacramenti Ministri.

DUBIUM II.

DE USU MATRIMONII.

ARTICULUS I.

An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus.

900. Actus conjugalis illicitus est. I. Si matrimonium est nullum. II. Si matrimonium est dubium. — 901. Qu. I. An liceat contrahere cum dubio de Impedimento? — 902. Qu. II. An cum opinione probabili de insubstantia impedimenti? Qu. III. An cum opinione probabili probabilitate facti? — 903. Qu. IV. An in dubio de valore Matrimonii jam contracti liceat petere et reddere? Et signanter an uxor non certa de morte primi viri teneatur reddere secundo? — 904. D. 1. An, contracto Matrimonii bona fide, subveniente dubio, liceat petere post diligentiam? — 905. D. 2. Quid, si adsit opinio probabilis tantum pro nullitate Matrimonii? — 906. D. 3. An, Nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere? — 907. D. 4. An in dubio positivo iudicandum sit in favorem Matrimonii contracti? — 908. An conjux teneatur credere alteri asserenti se fietē consensisse? Quid, si audiat impedimentum à testibus fide non dignis? Quid, si audiat ab uno fide digno? — 909. III. Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. D. 1. An liceat petere, si alterius conjugum laborat lepra, morbo gallico, et simili? — 910. An liceat petere post balnea, aut sectionem venæ, vel cum febri? vel an statim post prandium? — 911. D. 2. An tempore lactationis. — 912. IV. Si fiat ob voluptatem. — 913. V. Si fiat mente adultera. Quid, si conjux ad se excitandum deflectetur de pulchritudine alterius personæ? — 914. Quid, si delectetur de copula aliena? — 915. VI. Si fiat modo indebito. — 916. Qu. 1. An sit mortale inclinare copulam in vase præpostero? — 917. Qu. 2. An coire situ innaturali? — 918. Qu. 3. An cohibere seminationem post copulam incæptam? — 919. An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum? — 920. VII. Si fiat in loco indebito. (*Remiss. ad lib. 3. num. 458.*) — 921. VIII. Si fiat tempore indelito. — 922. Qu. I. An liceat

coniugi coire die Communionis? (*Remiss. ad n. 273 et 274. in hoc lib. VI.*) — 923. Qu. II. An in diebus festivis? — 924. Qu. III. An tempore prægnationis? An autem, secluso periculo abortūs, sit venialis coitus cum prægnante? — 925. Qu. IV. An liceat coire tempore menstrui? — 926. Qu. V. An tempore purgationis post partum? — 927. Licitus est autem usus Matrimonii, I. Propter proleum. II. Ad vitandam incontinentiam. (*Vide d. n. 882 D. 1.*) III. Propter alios fines honestos. (*Vide d. n. 883. D. 2.*) — 928. Qu. I. An aliquando vir teneatur petere? — 929. Qu. II. An aliquando uxor? — 930. Qu. III. An conjux prohibitus petere ob votum, vel affinitatem contractam, possit aliquando petere? — 931. Qu. IV. An liceat petere excommunicato, et an ab excommunicato? — 932. An et quando liceant tactus, aspectus, et verba turpia inter coniuges? — 933. Qu. I. An sint mortales inter ipsos tactus et aspectus turpes secluso periculo pollutionis? — 934. Qu. II. Quid, si periculum pollutionis jam prævideatur. — 935. Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes. — 936. Qu. III. An peccet graviter conjux turpiter seipsum tangens altero absente? — 937. Qu. IV. An si morose delectetur de copula habita vel habenda?

900. — « RESP. Per se est licitus et honestus. Quod est de fide, et palet ex 1. Corinth. 2. *Uxori vir debitum reddat.* Per accidens est illicitus in sequentibus casibus.

« I. Si Matrimonium à parte rei sit nullum: quod tamen, si uterque ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si uterque, vel alter id certò sciat, non potest, quocumque etiam periculo proposito, uti matrimonio. Unde si non potest sine periculo vitæ aut famæ detegere impedimentum, nec sperare dispensationem, debet vel ingredi religionem (si needum consummavit), vel fugere vel petere divortium (ob conjugis saevitiam, v. g. vel adulterium, si tale sit) vel certè omnia incommoda patienter sustinere. *Bon. q. 8. n. 16.*

« II. Si matrimonium sit dubium. Et quidem, si alter tantum dubitet, is non potest petere debitum; reddere tamen tenetur, cum alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vasq. Sanch. Dian. Barb. d. 6. tr. 11. p. 7. §. 3. Secus post eam, Bonac. q. 4. p. 4.* Vide supra lib. I. tr. 1. c. 2. d. 3. »

Piget me de hac materia, quæ tantam præ se fert fœditatem, ut castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem: sed utinam non esset hæc materia tam frequens in Confessionibus excipiendis, ut non oportaret omnino Confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si fusé de ea hīc loquar, et ad casus particulares, qui deformioreni exhibent turpitudinem, descendam. Quod si cui mirum videatur Auctores cæteroqui prudentes ac pios de hac re fusius pertractasse, et minutias etiam variorum casuum circumstantias descripsisse; audiat clarissimum virum Ludovicum Bail, qui (t. 2. *Concilior. p. 811.*) ab hac censura doctissimi Thomæ Sanch. egregium opus de Matri-

monio vindicat, his verbis : « Licet quædam de materia fœdorum actuum tangat, turpior est infernus ; et si fœdus est sermo, fœdius est in peccato putrescere, ut ait Petrus Blesensis. Ille Auctor alias spurcias movet, sed ad ægrotantium curationem. Si Angeli essent homines, talibus non indigerent. »

901. — Quær. I. An liceat Matrimonium contrahere cum dubio de impedimento dirimente? Antequam diligentia adhibetur ad veritatem assequendam, certum est non licere : post vero diligentiam adhibitam, communiter docent DD. posse contrahi Matrimonium cum opinione probabili probabilitate juris de carentia impedimenti, modo opinio illa sit universè vel certè ab AA. recepta ut probabilis; ita *Sanch. de Matr. l. i. D. 6. n. 18. Pal. tr. 88. D. 3. p. 4. §. 9. n. 4. Card. in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 2. n. 525 et 528. Viva in eam. Prop. n. 29. in fine, Suar. 3. p. t. 3. q. 67. ar. 8. Dub. ult. Croix l. 6. p. 1. n. 117. et p. 3. n. 527 cc 528. et Boss. t. 1. Mor. tit. 1. §. 51. ex n. 1928. et Mazz. t. 4. p. 220. et Holzm. t. 2. p. 369. n. 491. cum communi : hancque sententiam vocant tutam et moraliter certam Cord. l. c. Holzm. n. 492. Viva d. n. 29. et Croix d. n. 117. cum aliis. Nec obstat dicere, quòd cum opinione probabili non liceat Sponsis administrare Sacramentum Matrimonii. Nam respondeatur, quòd eo casu non ministratur Sacramentum cum sola opinione probabili, sed cum morali certitudine; quando enim adest opinio probabilis de jure, quòd non subsit impedimentum, tunc Ecclesia ex antiquissima consuetudine præsumitur contractum Matrimonii approbare, et omne removere impedimentum, ut communiter dicunt præfati AA. cum aliis, et fusè probant *Cardenas l. c. a. n. 542.* pluribus Decisionibus Rota Romanae, ac quædam Declarationes Urbani VIII.*

Advertendum tamen 1. quòd si dubium vertat circa mortem prioris conjugis, tunc sive sit negativum sive positivum non licet Matrimonium contrahere (quidquid dicat Boss. t. 2. c. 2. n. 41. et Vidal. ap. Wigandt. tr. 16. Casu post., n. 52.) quia cùm possideat prius conjugium, non potest secundum iniiri cum præjudicio prioris, nisi constet (saltem moraliter) de morte prioris conjugis, ut expressum habetur in *c. Dominus, de Secund. nupt.* Advertendum 2. cum Pal. p. 4. §. 9. n. 4. quòd si constet de impedimento, et non constet de ipsius dispensatione, tunc non possit Matrimonium contrahi, neque post contractum peti debitum; tunc enim pariter possidet impedimentum. Secus verò, si constet de dispensatione, et dubitetur de ejus valore, quia tunc possessio stat pro valore dispensationis. Hoc tamen valet, si impedimentum sit de jure Ecclesiastico. Sed

902. — Quær. II. An, stante impedimento probabili de jure naturali, liceat contrahere Matrimonium cum opinione pariter probabili de insubstantia impedimenti? Respondeo : Per se loquendo non licet, quia illicitum est ministrare Sacramentum Matrimonii cum opinione tantum probabili de illius valore, ut patet ex Prop. 1. damnata ab Innoc. XI, quando contra adsit

etiam probabilitas impedimenti etiam de jure naturali : nempe si dubium vertat de solutione prioris Matrimonii; tunc enim Ecclesia nequit dispensare, ut potest et præsumitur jam dispensare, cùm adest dubium positivum (ut diximus) de impedimento juris tantum Ecclesiastici. Dixi per se loquendo; nam urgente gravissima causa poterit Matrimonium contrahi, modo accedat declaratio Summi Pontificis tanquam unici interpretis legis divinae. Et sic refert *Cardenas in Prop. 1. Diss. 2. n. 553.* olim declarasse Urbanum VIII. Delato enim ad ipsum dubio per Joannem de Lugo, postmodum Cardinalem, an Matrimonia quorundam infidelium Indorum in Regno Paraguariæ in infidelitate contracta essent valida ; et an ipsi post Baptismum tenebantur accipere primam uxorem ex pluribus quas habuerant, vel an potenter eligere quam malebant? Pontifex indicto Consulto dixit, quòd ubi doctorum sententiæ utrimque probabiles intercederent, sequeretur opiniones pro conditione locorum ac hominibus barbaris favorabiliores. Vide d. n. 897. v. Prob. 1.

Quær. III. An liceat Matrimonium contrahere cum opinione probabili non solum juris, id est ex Doctorum auctoritate, sed etiam facti, nempe cùm ex utraque parte adest facti probabilitas pro existentia et pro carentia impedimenti? Affirmant *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. §. 3. n. 27. ac Bonac. et alii apud Croix l. 6. p. 1. n. 118.* Sed rectè negant *Cardenas in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 2. n. 524 et 629. Viva in eam. Prop. num. 29. et Croix l. c. cum Gormaz, ac Aversa.* Ratio, quia, licet Ecclesia præsumatur supplere sive dispensare in impedimento, quando adest probabilitas orta ex jure, ut mox supra diximus, attamen hoc non procedit, quando habetur probabilitas tantum orta ex facto, quæ non fundat nisi semiplenam probationem, ut explicat *Carden. n. 629.* Quo supposito, non licet in Matrimonio contrahendi uti prima sententia; nam quamvis probabilis esset prima opinio, quòd cum sola probabilitate facti pro carentia impedimenti præsumatur Ecclesia etiam dispensare; tamen cùm haec opinio non sit communiter aut certè recepta, tanquam probabilis (prout quidem esse debet ad præsumendum quòd Ecclesia suppleat, ut rectè dicunt *Carden. n. 624. et Croix l. 6. p. 1. n. 117. cum Avers. et Gorm.*), et cùm agatur de valore Sacramenti, non possumus opinionem illam tutò sequi.

Dicunt autem *Sanch. l. 8. D. 16. n. 18. Carden. n. 527. Viva in d. prop. 1. n. 31. et Tamb. Dec. l. 1. c. 3. v. Matrimonium, n. 1. cum Merolla,* idque probabile putat *Croix l. 6. p. 3. n. 533. cum Spor. Gob. Krim. etc.* quòd in quæstione facti, si adsint ultrimque conjecturæ, istæ non constituant nisi merum dubium negativum, et ideo si dubium de impedimento non possit vinci, licet contrahatur Matrimonium, quia tunc standum est pro libertate. Sed huic opinioni contradicunt *Pal. tr. 1. D. 3. p. 8. n. 10. Less. Auctar. v. Matr., Cas. 10. Contin. Tourn. t. 2. de Imped. p. 245. n. 1. Ronc. p. 152. q. 5. in fin. Renzi tom. 1. pag. 45. q. 4. cum Vidal, et Laym. l. 1. tr. 1. c. 5. n. 23. cum Hurt. et 6.*

Veracr., meritoque non approbant rationem ab adversariis ad ductam; quamvis enim in aliis contractibus, non obstante dubio negativo de inhonestate contractus, licitum sit illum inire, si dubium vincit non possit, quia tunc standum est pro libertate; Matrimonium tamen, quia non solum habet rationem contractus, sed etiam Sacramenti, non potest contrahi cum materia dubia: sicut et in aliis Sacramentis non licet uti materia dubia extr casum necessitatis, ne Sacramentum exponatur periculo frustrationis, juxta Prop. 1 damnatam ab Innoc. XI. Tantum igitur prima sententia posset dici probabilis, si probabilis esset opinio eorum quos retulimus *Tom. 1. l. 1. n. 23.* dicentium prefatam Propositionem fuisse proscriptam non ratione periculi frustrationis Sacramenti, sed ratione caritatis erga suscipientem, ne privetur fructu Sacramenti, si forte opinio de ejus valore non sit vera. Et eo casu advertit *Croix d. n. 533.* cum aliis, partem dubitantem teneri ad monendum alteram de tali dubio, ne haec exponatur periculo gravium incommodorum. Quod, si vero (ad dunt *Sanch. et Card. n. 528.*) in tali dubio presumptio urgeret pro impedimento, et nulla esset presumptio pro illius carentia, v. g. si vir coierit, et postea dubitet an seminarit, vel an intra vas aut extra, tunc presumptio orta ex communiter contingentibus est pro impedimento, et impediendum est Matrimonium. Secus autem, si adsit presumptio in contrarium, ut si vir seminaraverit prope vas; tunc enim (ut ait *Sanch. d. n. 18.*) procul dubio nuptiarum contrahi possunt.

Cæterum probabiliter dicunt *Emman. Sa v. Dispensatio n. 1. Merbes. t. 1. p. 406. n. 8. vers. Quartus, et Contin. Tourn. tom. 2. de Impot. p. 245. cum Pichler,* ac probabile putat *Diana p. 4. tr. 3. R. 17.* (contra *Sanch. d. n. 28.* quamvis in *Dec. l. 4. c. 40. n. 26.* videtur se retractasse) quod in impedimentis dubiis bene potest Episcopus dispensare. Et idem dicunt communissime DD. generice loquendo de omnibus casibus, sive impedimentis Pontifici reservatis, quando dubitatur, an indigeant dispensatione, ut *Pal. p. 1. tr. 3. D. 6. p. 5. n. 10. Cabas. T. 1. l. 1. c. 8. n. 5. Barb. Alleg. 35. n. 19. Roac. p. 54. q. 6. Holzm. t. 1. p. 99. n. 491. Elbel t. 1. p. 147. n. 442. et Salm. de Leg. c. 5. n. 45.* ac probabile putat *Bonac. eod. tit. D. 1. q. 2. p. 2. n. 18.* Ratio, quia ex una parte, licet dispensatio hujusmodi impedimentorum sit Papæ reservata, tamen, cum reservatio sit odiosa, strictè est interpretanda et restringenda tantum ad casus certos, prout diximus in simili n. 600. Ex alia parte sat probabiliter potest Episcopus dispensare in tali dubio, tum ex c. *Nuper. 29. de Sent. excomm.* ubi: «Quia tamen conditor Canonis ejus absolutiōnem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.» Ibique sic addit *Glossa:* «Et hoc est argumentum, Episcopos posse dispensare ubi specialiter dispensatio non est inhibita, et concessum videtur, quod non est prohibitum.» (Vide dicta *T. 1. l. 1. n. 191.* et infra hoc l. 6. n. 980. v. *Sed dub.*) Et hoc approbant etiam *Sporer p. 4.*

c. 4. n. 22. *Elbel de Matr. n. 474.* et *Roncagl. de 5. Præc. c. 2. 7. 61.* tum quia, cum in casibus, qui frequenter occurrent, possit inferior dispensare in lege Superioris (ut diximus cum communi l. 1. n. 190.), bene poterit Episcopus in impedimentis dubiis dispensare, eo quid in iis frequenter contigit dubitare de indigenita dispensationis.

905. — Quær. IV. An matrimonio jam inito, liceat contrahentibus petere aut reddere in dubio de ejus valore; certum est quid durante dubio, sive dubium antecesserit Matrimonium, sive ei supervenerit, conjux dubitans ante diligentiam adhibendam ad dubium vincendum non potest repeteret, sed potest, et tenetur reddere alteri petenti in bona fide; id patet ex c. *Dominus, de Sec. nupt.* ubi dicitur: «Sanè super Matrimonii, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) con traxerunt; id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet quod ab hac vita migraverit conjux ejus. Si vero aliquis hoc non servavit, et de morte conjugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum.» Et hujus ratio patens est, quia in dubio nemo privandus est suo jure certo quod bona fide possidet, ut communiter docent DD. cum *Sanch. l. 2. D. 42. n. 112. Salm. c. 15. n. 48. Conc. p. 383. n. 5.* et alii passim. Idem ait *Pontius l. 10. c. 15. n. 8.* sed hic diversam assignat rationem, dicens ideo teneri dubitantem reddere debitum petenti, quia de duabus malis minus est eligendum, juxta c. *Duo mala. Dist. 13.* Minus autem malum est in dubio reddere quam non reddere, quia non reddendo, est periculum injustitiae; reddendo vero, tantum fornicationis, quæ est minus malum quam injustitia. Sed haec ratio non subsistit; nam si possessio secundi viri non præberet ipsi jus petendi, non evitaretur majus malum injustitiae, quam *Pontius* supponit, dum adhuc mulier illa se committeret periculo injustitiae, nempe irrogandi injuriam primo viro, si forte vivat. Unde necessariò recurrentum ad primam rationem, nempe ad jus certum possessionis quod habet secundus vir, quod præferri debet juri incerto primi viri, cum de ejus morte dubitetur.

Siemper igitur ac mulier non est certa de vita primi viri, tenetur reddere secundo viro petenti; et hoc etiam adsit opinio probabilis pro invaliditate secundi Matrimonii, et nulla pro valore, quia secundus vir non potest expoliari suo jure certo, nisi habeatur certitudo de vita primi viri, ut rectè docent S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 3. *Croix l. 6. part. 3. n. 300. cum Card. Merolla, et Brezero, ac Sanch. l. 2. D. 44. n. 3. cum Soto, Navar. Palud. Sylvo. Ang. Led. Conrad. Henr. Man. etc.* Idem clare probatur ex cap. *Inquisitioni, de Sent. excomm.* ubi sic habetur: «Inquisitioni tuæ respondentes credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, an non sciat pro certo, sed credit. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale

» commercium peccatum operari mortale. In secundo distingui-
» mus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi-
» et temeraria, an probabili et discreta. Et quidem ad sui Pas-
» toris consilium (conscientia levius et temerariae credulitatis
» explosa) licet potest non solum reddere, sed exigere debitum
» conjugale. Verum, cum conscientia pulsat animum ex credu-
» litate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta,
» debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in
» alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium con-
» scientiae committat offensam. » Nota illud certò sciat: ergo si
certò non scit, tenetur reddere. Confirmatur ex c. Si virgo.
Caus. 34. q. 2. ubi: « Si virgo nupserit nesciens viro alieno, si
sempre nesciat, nunquam ex hoc adultera erit; si autem sciat
(nota), jam adultera esse incipit. » Ubi rectè notat Sanch. l. c.
cum Sylvest. to sciat sumi pro certitudine. Idem docet D. Th.
in 4. D. 41. q. unic. art. 5. q. 1. ad 3. ibi: « Aut habet certam
scientiam de impedimento Matrimonii, aut opinionem; si
primo modo, nec exigere nec reddere debet; si secundo, debet
reddere, sed non exigere. » Item dicit S. Bonav. in 4. D. 38.
sub finem: « Si certificatur de vita primi viri, nec petere debet,
nec reddere. »

904. — Sed dubit. 1. An contracto matrimonio in bona fide,
si dubium superveniat, et adhibita diligentia illud vinci non possit,
liceat dubitanti non solum reddere, sed etiam petere. Prima
sententia negat, et hanc tenent Navar. c. 12. n. 54. Conc. p. 382.
n. 3. item P. Soto, Medina, Sylo. et Conrad. ap. Sanch. l. 2. D. 42.
n. 45. Et hujus sententiae videtur certò etiam esse D. Th. in 4.
D. 38. in expos. littera, ibi: « Si oriatur dubitatio de vita prioris
virii, ex aliqua causa quæ etiam certitudinem facere possit, non
debet reddere nec exigere debitum; si autem illa causa fecit
probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere. » Idem
sentit S. Bonav. in dict. D. 38. sub finem dicens: « Si
probabiliter dubitat, debet debitum reddere, sed non exigere. » Id
probant ex dicto c. Inquisitioni, mox supra allato, ibi: « Verum,
cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et dis-
dere potest, sed postulare non debet. » Secundâ vero sententia
longè communior, et probabilior affirmat, et hanc tenent Sotus
de Just. l. 4. D. 5. art. ult. in fine, Lugo eod. tit. D. 17. n. 88.
Pal. de Spons. D. 3. p. 4. §. 9. n. 6. Laym. de Conscien. c. 5.
§. 3. n. 24. Wigandt. tr. 6. n. 59. Conink. D. 34. dub. 10. n. 105.
Holz. n. 466. Ronc. pag. 185. q. 6. R. 2. Fill. tract. 10. c. 9. n. 343.
Habert t. 7. p. 827. q. 4. Diana p. 3. tr. 4. R. 295. cum Valent.
et Vill. Salm. c. 15. num. 46. cum Reg. et Henr. Bon. p. 4. n. 5.
cum Rodr. Croix l. 6. p. 3. n. 302. cum Suar. Less. et Boss. ac
Sanch. l. 2. D. 41. n. 46. cum Led. Lop. Bann. Veracr. et pro-
bablem tenent ib. Canus, Victor. et Manuel. Ratio, quia qui
Matrimonium bona fide contraxit, non est privandus suo jure,
quod possidet petendi, donec constet de impedimento; licet enim,

superveniente dubio suspendatur jus possessionis usquedum ve-
ritas inquiratur, dubio tamen remanente post diligentiam, cum
ignorantia sit tunc invincibilis, manet possessio pro valore Ma-
trimonii, et consequenter pro illius usu: possessor enim bona
fidei sicut post diligentiam potest rem retinere, sic etiam potest
illa uti. Hæcque ratio bene confirmatur ex c. Laudabilem, de
rigid. et malef. ubi in dubio de valore Matrimonii, propter du-
bietatem impotentiae Conjugum ad copulam, conceditur eis spa-
tium triennii ad debitum petendum; in tantum igitur conceditur
eis licentia petendi in tali dubio, in quantum Conuges bona fide
contrixerunt, et ideo possident jus petendi, donec per experi-
mentum triennii fiat certum impedimentum impotentiae. Ad tex-
tum autem citatum in c. Inquisitioni, prefati AA. multipliciter
respondent: Lugo de Just. D. 17. n. 88. dicit quod Pontifex ibi
loquatur de casu quo Conexus habeat probabilitatem tantum de
invaliditate Matrimonii, et nullam pro valore. Alii vero com-
munius et rectius, ut Sotus loc. cit. Sanch. nun. 53. et Pal. n. 6.
cum Conink. respondent, quod textus intelligatur vetare peti-
tionem, antequam diligentia adhibeat; secus vero post diligen-
tiam; tunc enim (ut supra jam dictum est) Conexus manet in
possessione sui juris, practice deposito dubio per principium illud
reflexum, quod in dubio melior sit conditio possidentis. Et revera
textus, dicendo non posse Conjugem opinantem petere, supponit
eum non adhuc sibi efformasse judicium practicum conscientiae,
dubium deponendo, cum subdat non posse petere: « Ne in alter-
» utro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiae
tie committat offensam. » Hinc apparet quam necessarium sit
in moralibus admittere quod liceat deponere dubia per principia
reflexa; his enim negatis, nulla appetit ratio cur licitum sit (ut
licitum jam ibi declarat Pontifex) Coniugi dubitanti de morte
prioris Conjugis debitum reddere postulanti. Recte autem ad-
vertit Sanch. n. 48. non posse dubitantem reddere debitum in
primo bimestri ante præmissam diligentiam, etiamsi petens sit
in bona fide, quia eo tempore alter non habet jus petendi. Et
idem dicendum, si alter petens per incestum, vel adulterium sit
privatus iure petendi.

905. — Dabit. 2. An, contracto Matrimonio in bona fide,
Conexus habens rationem probabilem pro invaliditate Matrimonii
et nullam pro valore, possit petere post adhibitam diligentiam? Prima
sententia negat, et hanc tenent Sanch. l. 2. D. 41. n. 3 et
43. n. 2. Lugo de Just. D. 17. n. 88. Salm. c. 15. n. 49. Sporer
de Consc. n. 77. Bon. q. 4. p. 5. n. 13. Reg. et Gutt. ac Viva
q. 7. art. 3. num. 11. qui vocat eam communem. Hi dicunt con-
jugem taliter opinantem teneri ad reddendum alteri qui bona
fide contraxit, sed petere non posse. Ratio, quia possessio suffra-
gatur dubitanti, non autem habent assensum opinativum tantum
pro nullitate Matrimonii. Secunda vero sententia satis probabilis
affirmat, et hanc tenent Pal. de Spons. D. 3. p. 4. §. 9. n. 6.
cum Conink et Croix l. 6. p. 3. n. 302. Hi enim dicunt conjugem

non interdicā à petendo post diligentiam, dubium deponendo, et conscientiam sibi formando ex eadem regula dicta ut supra, nempe quōd nemo sit privandus jure suo certo quod possidet bona fide, nisi certò probetur quōd nullam jus habeat, ut dicunt in terminis de Matrimonio *Anaclet. de Matr. D. 13. q. 6. n. 85. cum Henrig. ac Cardenas, Merola, et Bresser. apud Croix, n. 300.* atque fatetur ipse *Sanch. l. c. n. 3.* In hoc enim differre videtur qui bona fide ab eo qui mala fide contraxit; nam possessor malæ fidei non potest petere, ut dicunt *Sanch. l. 2. D. 42. n. 2. Spor. d. num. 77. et Salm. c. 15. n. 48.* nisi habeat certitudinem, vel saltem probabilitatem pro valore Matrimonii (quainvis non desint DD. qui tuentur, tunc enim sufficere, si post diligentiam, dubium deponatur, ut videbimus in Dubio sequenti); possessor autem bonæ fidei post diligentiam factam petere potest; semper ac non constet de nullitate Matrimonii, quia possessio præbet ei jus certum petendi, quod prævalet cuicunque probabilitati opposita: probabilitas enim, cùm sit opinativa, et consequenter semper includat formidinem in opinione contentam, auferre nequit legitimam præsumptionem validitatem Matrimonii, ortam ex ipsa possessione conjugii bona fide contracti. Vide quæ in simili casu diximus *T. 1. l. 1. n. 84.* Id confirmatur ex *c. Laudabilem de Frigid. et malef.* ubi in dubio de impotentia conceditur Conjugibus usque ad triennium experiri; etenim peto, si post biennium Conjux non adhuc potuerit consummare, nam est probabile Matrimonium esse validum? Certe quidem est improbabilissimum; etè converso probabilissimum est tunc esse nullum: et tamen, hoc non obstante, possunt Conjuges pergere ad expatriendum usque ad finem triennii; rogo, qua ratione? non utique alia, nisi quia Matrimonium non est adhuc certè nullum, neque illi sua possessione adhuc sunt expoliandi. Preterea, ipsimet adversarii concedunt Conjugem opinantem teneri ad reddendum, etiamsi adsit probabilitas tantum de nullitate Matrimonii; nec id negare possunt, cùm id expressum sit in *c. Inquisitioni sup. citato.* Et ratio est quidem, quia nemo expoliandus est sua legitima possessione, donec constet de nullitate sui juris. Sicut ergo, non obstante unico illo assensu opinativo pro nullitate, non potest Conjux dubitans alteri debitum negare, ne privet eum sua certa possessione; ita post diligentiam non tenetur ipse ex illa sua conscientia tantum opinativa se expoliare certa sua possessione, nisi certus sit, quod nullum jus sibi competat. Dicitur autem ex conscientia tantum opinativa, quæ formidinem includat, et ad certitudinem non pertingat, nam si Conjux dubitans habeat rationes ita convincentes de nullitate Matrimonii, ut fundent de ea moralem certitudinem, tunc certè nec petere, nec reddere potest. Item rectè advertit *Croix n. 301. etc. cum Card.* quōd dubitans, si adhuc spem prudentem habet inveniendi majorem certitudinem, tunc nequeat petere, quia cùm dubium adhuc est vincibile, non potest uti jure petendi.

906. — *Dubit. 3.* An, contracto Matrimonio cum dubia fide

de impedimento, possit dubitans post diligentiam petere debitum, dubio adhuc perseverante? *Prima* sententia communior negat, et hanc tenent *Pal. D. 3. p. 4. n. 6. Ronc. p. 185. q. 6. R. 2. Salm. c. 15. n. 48. Bon. p. 4. n. 10. cum Conink. Fill. etc. ac Sanch. l. 2. D. 42. n. 2. cum Nav. Sylvest. etc. Probatur ex *c. Dominus, de Sec. nupt.* ubi dicitur contrahens in mala fide minimè posse petere. *Probatur 2.* ratione, quia nemo potest uti re quam mala fide incœpit possidere; unde si non potest dubium deponere, nunquam petere potest. *Secunda* verò sententia satis probabilis affirmat, eamque tenent *Holzm. p. 355. n. 466. Elbel. p. 404. n. 146.* Ratio, quia isto dubitans non possit deponere dubium ex titulo possessionis, potest tamen deponere ex aliis principiis, nempe primò, quia in dubio standum est pro valore actus, ut habetur in *l. Quoties, ff. de reb. dub.* Secundò, quia, cùm Matrimonium sit causa favorabilis, in dubio standum pro ejus valore, ut probat ipse *Sanch. l. 1. D. 18. n. 6. cum Coo. Lopez et Menoch.* eo quod sicut in foro externo in dubio judicandum est pro valore Matrimonii, juxta communem sententiam ibi ex *c. fin. de Sent. et re judic.* ita etiam judicandum in foro interno, qui conformari debet externo, quando hoc non innitur falsa præsumptione. Nec obstat textus oppositus in *d. cap. Dominus*, quia ibi sermo fit de contrahente cum dubio de morte prioris Conjugis, quo casu certum est dubitantem non posse petere, donec constet de illius morte; nam alias potius est jus prioris Matrimonii. Hoc tamen procedit respectu ad Conjugem, qui contraxit cum dubia fide; secus verò quoad Conjugem qui contraxit cum bona fide, ut diximus *n. 904.* Communiter autem dicunt *Sanch. l. 1. D. 42. n. 8. Bon. p. 4. n. 10. Boss. t. 2. c. 2. n. 41. Spor. de Consec. n. 77. Ronc. l. c. et Salm. c. 15. n. 48. cum Dic. et Croix n. 299. cum Schilder. Avers. etc.* quod etiam contracto Matrimonio cum dubia fide possit dubitans petere, si Matrimonium reputetur probabiliter validum, etiam si probabilius sit esse nullum, ut dicunt *Sanch. et Sporer.* At hoc minimè admittendum; nam in dubio de morte prioris Conjugis, sive Nuptiæ sint initæ cum bona fide, sive cum dubia fide, nunquam Conjux dubitans petere poterit, nisi de Morte prioris Conjugis habeatur certitudo, aut saltem tanta præsumptio, quæ moralem certitudinem statuat. Alias, si tantum probabilitas de morte habeatur, nequit unquam Conjux ille dubitans petere, tum quia tunc remanet probabile periculum injuriæ prioris Conjugis, juxta dicta *Tom. 1. in Tract. de Conscientia*, quem ipse condidi; tum quia eo casu possidet prius matrimonium, donec constet fuisse solutum.*

907. — *Dubit. 4.* An in dubio positivo de valore Matrimonii, putà si dubitetur de impedimento, vel de consensu præstito, et similiter, judicandum sit in favorem Matrimonii contracti? In foro externo procul dubio affirmandum, ut communiter docent DD. Vide *Sanch. l. 1. Disp. 18. n. 5.* Sed in foro conscientiæ negant aliqui, eo quod in dubio possidet libertas ab onere Matrimonii. Sed verius est oppositum, ut tenent *Sanch. n. 6. Pontius lib. 8. c. 2. n. 16. Elbel. n. 146. et Tamb. Dec. l. 1. c. 3. v. Matr. n. 7.*

cum Covar. Menoch. et communi. Ratio, quia, licet Matrimonium sit tantum probabiliter validum, tamen certa est eius possessio; donec non constet de nullitate, cum in dubio (ut diximus) semper judicandum sit pro validitate actus ut dicunt *Palaus* tr. 28. D. 3. p. 4. §. 9. n. 4. *Busemb.* *Elbel* l. c. et *Croix* l. 6. p. 3. n. 298. ex *I. Quoties ff. de reb. dub.*

908. — Ad dignoscendum autem, quomodo quis possit esse certus, vel probabiliter dubitare de nullitate Matrimonii, tres regulæ dantur; Prima est, quod ordinariè loquendo, non tenetur Conjur credere alteri assentiri se factè consensisse, etiamsi id affirmet cum juramento, ex c. *Per tuas, de Probationib. et c. Cum à nobis, de Testib. et attest.* ubi: « *Nimis indignum est, ut quod quisque sua voce protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare.* » Dicitur, ordinariè loquendo: nam aliter dicendum, si ex circumstantiis, aliter censendum esset, putà si Conjur ille sit in articulo mortis, si non soleat pejerare, vel si sit persona pia, et velet separari, aut Religionem ingredi, etc. tunc enim alter habet sufficiens motivum prudenter dubitandi; ita *Bonac.* p. 4. n. 19. *Dian.* 3. p. tr. 4. R. 2. *Sanch.* l. 2. D. 43. num. 3 *cum Soto, Adriano, Palud. Syloest. Nao, Ang. etc. ac Salm.* c. 15. num. 52. *cum Val. Dic. Verner. et Led.*

Secunda regula est, quod si quis audiat à personis non fide dignis, vel ex fama à nullo auctore certo exorta, adesse impedimentum, licet potest Matrimonium contrahere, aut post contractum redgere et petere debitum; quia talis fama, aut dictum non habetur ut ratio prudens dubitandi; *Sanch.* num. 29 et 32. ex c. *Si duo* 35. q. 6 item *Salm.* n. 52. *cum Sylo. et Bonac.* l. c. n. 20.

Tertia regula est, quod dictum unius testis fide digni de impedimento, aut fama publica ex certo auctore (ut dicunt *Sanch.* n. 25. *Dic. Sylo.* et *Salm.* n. 54.) sufficit, ut quis teneatur veritatem inquirere, et interim abstinere à petendo debito; quia, cum talis ignorantia tunc sit vincibilis, in dubio non potest operari. Non sufficit tamen hoc, ut teneatur debitum negare; quia licet possit, nemo tamen tenetur credere uni testi, quantumvis fide digno, qui non inducit necessitatem credendi, maximè in sui præjudicium, ex cap. *Cum à nobis de Testib. etc.* *Salm.* d. n. 54. Post autem adhibitam diligentiam bene potest reddere et petere, ut dicunt iidem *Salm.* n. 28. *cum Nao. Sylo. Ang. et Lopez.*

909. — III. Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut sanitatis: « *Nisi tamen sit causa gravis, cui damnum corporale videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel communis; Bon. p. 6. n. 8. Perez d. 50. s. 4. n. 5.* »

Dubit. I. An licet petere cum periculo sanitatis, nempe si alteruter Conjugum laboret lepra, morbo gallico, phthisi, aut alio morbo contagioso? Per se loquendo non licet, cum nemo sit dominus suæ vitæ, aut salutis; Attamen probabiliter *Bus.* ut supra cum *Bonac.* et *Perez,* ac *Sanch.* l. 9. D. 24. n. 23. cura

Cajet. P. Soto, Graff. item *Boss.* c. 1. n. 195 et 209. *cum Pont. Laym. et Reg.* dicunt, quod si morbus esset diuturnus, et non proximè tendens ad mortem, nempe quod non soleat de brevi et facili mortem inferre, ut esset pestis, aut lepra leonina (qua frustatim membra decidunt), tunc non erit illicitum sano petere, si aderit justa causa, nimirum fovendi amorem conjugalem, aut vitandi incontinentiam in se vel in altero, quia alias esset valde onerosum tandem abstinere ab usu conjugii, quod vix poterit esse sine periculo incontinentiæ. Advertendum tamen quod Conjur infectus morbo gallico, aut similis contagioso, non poterit petere ab altero inscio, nisi vitium suum illi manifestet, et manifestando possit alter remediis occurrere morbo; imò nec etiam poterit reddere nisi certiore facto sano. Hinc bene ait *Bossius* c. 1. n. 180. quod dupliciter peccaret, qui laborans morbo gallico fornicationem committeret; et insuper teneretur compensare expensas pro curatione; Probabiliter tamen ab hac compensatione excusat foeminas, nisi ipsa requisitæ fraudulenter suum morbum tegerent. Non potest igitur Conjur infectus tunc reddere, nisi morbum manifestet. Cæterum verò non tenetur manifestare, quia non tenetur cum tanto detimento suæ famæ conjugale debitum præstare: In omnibus enim contrabitis gravissimum incommodum in solutione excusat à debito reddendo, ut ait *Tamb.* l. 7. *Decision.* c. 3. §. 5. n. 13. *cum Soto,* iuxta dicenda in simili casu n. 944.

910. — Non licet autem petere statim à balneis, vel à sectione venæ; nam, ut dicunt *Sanch.* l. 9. d. 24. n. 5. *Bon.* q. 4. p. 1. n. 4. et *Boss.* c. 1. n. 171. *cum S. Ant. et Fill.* coitus eo tempore est notabiliter periculosus. Idem dicunt *Bon.* l. c. *Pont.* l. 10. c. 14. n. 3. *Sanch.* n. 3. et *Boss.* n. 170. cum aliis de laborante febri. Idem ait *Croix* de viro coeunte cum uxore laborante gonorrhæa, scilicet profluvio semenis, dicto *fluxo albo;* sed quidam *Medicus* mihi assernit minimè nocere talem copulam neque viro, neque mulieri. Præterquam quod non videtur copula tunc prohiberi, cum hujusmodi fluxus soleant esse fere perpetui, unde grave incommodum esset Conjugibus tandem abstinere ab usu Matrimonii, prout dictum est de muliere laborante menstruo innaturali; vide dicenda n. 925. Excipendum tamen, nisi fluxus sit maleficus; et tunc etiam excusat coitus, si adsit periculum incontinentiæ tam in petente, quam in reddente, juxta mox dicta n. præced. Vir autem laborans fluxu semenis semper licet potest petere, quia coitus nullum affert damnum nec ipsi, nec uxori, nec proli; ita *Sanch.* l. 9. D. 11. n. 9.

Videtur etiam non licere petere statim post prandium, dum inquit *Pontius lib.* II. c. 14. n. 3. *Bonac.* quæst. 4. p. 1. num. 6. *Boss.* c. 1. n. 171. *cum Palud. et Sanch.* l. 9. d. 24. n. 4. *cum Vega.* Conuges saepè excusari à reddendo in tali tempore, eò quod coitus soleat tunc afferre grave damnum, ob ciborum cruditatem, vel corruptionem quam causat. Refertque *S. Anton.* p. 1. tit. I. l. 16. §. 10. quemdam propter hoc in phthisim incidisse. Sed dico,

quod si hoc esset verum, omnes fere Conjuges phthisici evadent. Medici autem, quos consului, et experientia negant in hoc grave damnum adesse. Hinc non auderem damnare Conjugem post prandium petentem, cum isti communiter post prandium vel coenam soleant coire. Neque contra excusarem hac ratione Conjugem à reddendo, nisi experientia constaret, quod tali coitu ipsi, vel alteri notabile damnum provenerit; alias certum est ipsos teneri ad reddendum etiam cum aliquali seu levi impedimento, juxta dicenda n. 950. v. Quæritur.

911. — Dubitatur 2. An liceat debitum petere tempore lactationis? Alii negant; ut *Butrius*, et *Alex. de Nevo ap. Boss. c. 1. n. 213. Imò *Tiraq.* et alius *Auctor ap. Sanch. l. 9. D. 22. n. 13.**

dicunt esse mortale; tum quia in cap. fin. Dist. 5. D. Gregor. dicit: « Ad ejus verò concubitum vir accedere non debet, » (debet, non autem *debet*, ut refert *Sanch.*) quousque qui dignitur ablactetur; tum quia in tali coitu est timor nocimenti prolixi, si uxor concipiatur. Communissimè verò affirmant licere *Pal. p. 4. n. 14. Bon. p. 1. num. 11. Pont. l. 10. c. 14. num. 9. Salm. c. 15. n. 79. Croix n. 326. Holz. n. 465. Elbel num. 390. Sanch. l. c. n. 14. cum Rich. Turrecr. Rosell. etc. ac Boss. c. 1. numer. 214. cum Con. Fill. Hurt. Leand. Vill. etc. Ratio, quia non extat lex prohibens; textum enim D. Gregorii, aiunt *Sanch. num. 16. Holzm. loc. cit. et Boss. num. 125.* esse solum de consilio; item, quia periculum inficiendi lac, teste experientia, rarum est; saltem non tantum, ut teneantur Conjuges tanto tempore abstinere ab usu conjugii, cum continuo periculo peccandi. Excipiunt tamen *Pontius l. c. et Bossius n. 215.* si Conjuges sint valde pauperes, et prudens adsit timor de gravi damno prolixi; tunc enim (ut dicunt) neuter tenetur reddere, imò nec potest petere, etiam si periculum incontinentiae, quia non licet sibi consulere cum damno innocentis, cum alia suppetant media ad incontinentiam sedandam. Verum *Sanch. n. 15.* eo casu excusat quidem Conjuges à reddendo (ut excusat etiam *Bonac. d. n. 11.*), sed non audet damnare exigentem, dicens quod tunc vel alia via ipse poterit proli consulere, vel erit justa causa ipsam periculo exponendi, ne tanti Conjuges cogantur abstinere cum tanta difficultate. An autem Conjuges peccent, respectu prolixi, petendo tempore prægnationis, vel inenstrui aut purgationis post partum? Vide dicenda n. 924. 925 et 926. Et quid si Conjuges laborent lepra? Vide num. 950. An autem liceat coire tempore menstrui? Vide n. 925.*

912. — « IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantum voluptatis causa quod tamen Doct. communiter, ut *Sanch. l. 9. n. 11. Bon. q. 4. p. 6.* censem esse tantum veniale, contra *Pontium*, qui vult esse nullum, nullum autem erit, si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. *Sanch. l. 9. d. 11. etc.* Vide etiam *Dian. p. 3. t. 4. R. 216. Bon. p. 6. M. Perez d. 46. s. 2. n. 6.*

Certum est esse illicitum habere copulam propter solam voluptatem, ut patet ex Prop. 9, damnat ab *Immac. XI* quæ dicebat:

Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali. » Commune tamen est apud omnes, id non esse mortale, sed tamen veniale peccatum: ita *Sanch. l. 9. D. 11. num. 4. Pont. l. 1. c. 21. n. 6. et 11. Boss. c. 7. n. 63.* et alii pasim, ex *D. Th. Supp. q. 64. a. 6.* ubi expresse id docet. Et ratio, cur non sit mortale, est, quia delectatio de aliquo objecto ex duplice tantum capite potest esse mortalis, vel quia objectum ipsum est graviter vetitum, vel quia homo delectatur de illo tanquam ultimo fine; sed in hac delectatione neutrum intervenit: non primum ut patet, non secundum ut supponitur. Non excusat autem à veniali, quia est perversio quædam ordinis, cum delectatio quæ intenta est à natura ut medium ad generationem, fit finis habendæ copule. Nullum autem erit peccatum, ut rectè aiunt *Croix n. 296. et Viva de Matr. q. 3. a. 2. n. 4.* si Conjugi principaliter intendat procreationem prolixi, et ulatur voluptate (eam moderatè intendens), ut se excitet ad copulam; sicut pariter minimè peccat, qui intendit moderatam delectationem in comedendo, ad præstandum corpori conveniens alimentum.

913. — « V. Si exerceatur mente adultera, ut si, dum accedit ad suam, imaginetur aliam, ut animum pascat, quod est mortale. *Sanch. Bonac. p. 6. n. 7.* »

Excusant autem à mortali *Sanch. l. 9. D. 16. n. 16. et Spor. n. 505.* conjugem qui se excitaret ad copulam, delectando de pulchritudine alterius personæ, sed absque affectu turpi; at merito dicunt hoc esse valde periculosum, et non permittendum. Sicut nec etiam permittendum puto cum *Diana apud Spor. l. c.* se excitare ad coitum, respiciendo ad imagines diversi sexus: maximè si essent sacræ, quod rectè aiunt *Croix n. 329. et Spor.* esse mortale, propter gravem irreverentiam.

914. — An autem liceat Marito delectari de copula aliena cogitata, ut se excitet ad coitum cum uxore? Ex una parte videtur negligendum, cum objectum, de quo delectatur, sit per se turpe. Ex alia non videtur dammandum tamē Conjugem, cum ideo soluti est illicita spectatio concubitus humani, sive delectatio de visu cogitato talis concubitus, quia in tali visu vel delectatione adest proximum periculum commotionis spirituum generationi deservientium; et cum ipsis copula sit prohibita, consequenter etiam est vetita commotio spirituum; Conjugatis autem, cum eis jam permissa sit copula, non videtur vetita saltem sub gravi talis commotio spirituum, quamvis ipsa ex delectatione illa oriatur. Hanc tamen cogitationem, si esset de copula inter personas determinatas, non excusat à mortali, ob facile periculum consentiendi in delectationem de copula cum conjugi aliena. Cæterum, quia hoc dubium apud nullum inventum discussum, Sapientibus remitto decernendum. Illud autem, quod probabile putat *Arriaga de Peccat. D. 47. n. 16.* nempe licitum esse Marito delectari de copula cogitata inter ipsum et alienam, dico cum *Croix n. 331.* omnino rejiciendum, cum talis delectatio sit de objecto intrinsecè malo, et ipsi Conjugi omnino vetito.

915. — « VI. Si fiat modo indebito, v. g. i. Si non servetur vas naturale : quod multi docent esse veram sodomiam , alii esse grave peccatum contra naturam ; V. 6. *Præcep.* 2. Si sine justa causa situs sit innaturalis, præposterus etc. quod aliqui dicunt esse mortale, alii, secluso periculo effusionis seminis, veniale tantum, etsi grave, et graviter increpandum. *Dian.* part. 3. t. 4. *Res.* 204. 3. Si alter conjugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat : quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia finis actus conjugalis, scilicet generatio, impeditur : quidam tamen, ut *Præp.* et *Sanch.*, dicunt in foemina nullum esse. Vide *Bon.* p. 6. n. 15. et p. 1. »

916. — Quær. I. An peccet mortaliter vir inchoando copulam in vase præpostero, ut postea in vase debito eam consummet? Negant *Nao.* l. 5. *consil.* de *Pœnit.* *Cons.* 7. ac *Ang.* *Zerola*, *Graff.* *Zanard.* et *Gambac.* ap. *Dian.* p. 2. t. 17. R. 37. modo absit periculum pollutionis; quia alias (ut aiunt) omnes tactus etiam venerei non sunt graviter illiciti inter conjugatos. Sed communiter et verius affirmant *Sanch.* l. 1. D. 17. n. 5. *Pont.* l. 10. c. 11. n. 5. *Pal.* p. 4. §. 2. n. 6. *Bon.* p. 11. n. 12. *Spor.* n. 497. *Tamb.* l. 7. c. 3. §. 5. n. 31. et *Boss.* c. 7. n. 174. cum *Fill.* *Perez*, *Aversa*, *Fagund.* et *Leand.* Ratio, quia ipse hujusmodi coitus (etsi absque seminatione) est vera sodomia, quamvis non consummata; sicut ipsa copula in vase naturali mulieris alienæ est vera fornicatio, licet non adsit seminatio. An autem sit mortale viro perficere virilia circa vas præpostorum uxoris? Negant *Sanch.* n. 5. et *Boss.* n. 175. cum *Fill.* et *Perez*, quia tangere os vasis præpostori non est ordinatum ad copulam sodomiticam. Sed verius pariter affirmant *Pont.* l. c. *Pal.* n. 6. *Diana* p. 4. tr. 4. R. 104. et p. 5. tr. 7. R. 7; item *Fag.* *Leand.* etc. ap. *Boss.* l. c. atque *Tamb.* n. 32. (qui testatur ab aliquibus codicibus sententiam *Thomæ Sanch.* esse deletam : imò *Moya* asserit ipsum *Sanch.* se retractasse in editione Antverpiensi anni 1614.) Ratio est, quia saltem talis tactus non potest moraliter fieri sine affectu sodomitico.

917. — Quær. II. An et quomodo peccent Conjuges coeundo situ innaturali? Situs naturalis est, ut mulier sit succuba, et vir incubus; hic enim modus aptior est effusioni semen virilis, et receptioni in vas foemineum ad prolem procreandam. Situs autem innaturalis est, si coitus aliter fiat, nempe sedendo, stando, de latere, vel præpostere more pecudum, vel si vir sit succubus, et mulier incuba. Coitum hunc, præter situm naturale, alii apud *Sanch.* l. 9. D. 16. n. 2. genericè damnant de mortali; alii vero dicunt esse mortale ultimos duos modos, dicentes ab his ipsam naturam abhorrente. Sed communiter dicunt alii, omnes istos modos non excedere culpam veniale. Ratio, quia ex una parte, licet adsit aliqua inordinatio, ipsa tamen non est tanta, ut pertingat ad mortale, cum solùm versetur circa accidentalia copulae; ex alia parte, mutatio situs generationem non impedit, cum semen viri non recipiatur in matricem mulieris per infusionem, seu

descensum, sed per attractionem, dum matrix ex se naturaliter virile semen attrahit; ita *S. Anton.* 3. p. tit. 2. c. 2. §. 3. in fine cum *Alb.* M. *Nao.* c. 16. n. 42. *Pont.* l. 10. c. 11. n. 1. *Petroc.* t. 4. p. 445. v. *Tertius casus.* *Salm.* c. 15. n. 73. *Boss.* c. 7. n. 68. *Holzm.* n. 458. *Sporer* n. 493. *Ronc.* p. 184. q. 4. *Croix* n. 332. *Pal.* de *Sponsal.* D. 3. p. 4. §. 3. n. 1. cum *Sa.* *Tolet.* *Hurt.* *Corninch.* et *Henr.* ac *Sanch.* l. 9. D. 16. n. 3. cum *Gerson.* *Caj.* *P.* *Soto.* *Dom.* *Soto.* *Sylo.* *Arm.* *Vict.* etc. Et aperte faveat *D. Th.* in 4. D. 31. in fin. in exp. litt. ubi sic ait: Sed in secundo modo (nempe mutando situm naturalem) non semper est peccatum mortale, ut quidam dicunt, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ. » Ergo ex *D. Thoma* mutatio situs per se non est mortal, sed potest esse mortal ex prava concupiscentia, putâ ex affectu bestialitatis, vel sodomiae, vel si hujusmodi voluptas habeatur ut finis ultimus. Hinc communiter dicunt præfati AA. cum *Conc.* p. 403. n. 2. Conjuges minimè peccare, si mutant situm ex justa causa, nempe ob ægritudinem, vel pinguedinem viri, vel ob periculum abortûs, aut scandali aliorum, idque expressè dicit Angelicus l. c. ubi subdit: « Quare doque sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; alias tanto est gravius, quanto magis à naturali modo receditur. » E converso convenient omnes (ut asserunt *Sanch.* n. 5. *Pal.* l. c. *Boss.* n. 171. etc.) quod si experientia constaret, quod mutato naturali situ nihil seminis foemina retineret ob nimiam vasis laxitatem, vel humiditatem, vel propter aliquam infirmitatem naturalem, ut ait *Palaus*, tunc esset mortale: secus verò dicit *Sanch.* si non ex situ, sed ex aliquo morbo mulieris talis effusio provenit.

Dicunt autem *Sanch.* d. n. 5. *Pont.* d. c. 11. n. 3. *Pal.* d. n. 1. et *Boss.* n. 171. cum *Perez*, *Hurt.* et *Aversa*, non esse mortale, si ob variationem situs pars tantum seminis decidat, reliquo intra vas retento sufficiente ad generationem; quod dicunt *Sanch.* et *Bossius* aliquando evenire; imò fere semper evenire aiunt *Pal.* et *Pontius*, qui testatur sic *Medicos* asserere. Verum *Salm.* c. 15. n. 74. hanc opinionem vocant nimis laxam, quia (ut inquiunt) prodigie semen humanum sine rationabili causa non potest excusari à mortali; certum dicunt ipsi *Salm.* l. c. ac *Sanch.* n. 5. et *Spor.* n. 493. cum *Aversa*, non teneri Confessarium interrogare Conjugem de hoc se accusantem, an semen effusum sit, vel non, quia raro (ut aiunt) accidit semen effundi; et sic etiam ego pluries audivi ab eis qui apud me in Confessione se accusabant præpostere coivisse. Eos verò qui coeunt stando, vel sedendo, vel muliere incuba, puto esse in majori periculo semen effundendi. Sed per hoc non audeo damnare sententiam *Sanchez*, *Pontii*, *Palai*, et aliorum ut supra; nam possent ipsi *Salmantenses* respondere, quod sine justa causa prodigere semen, sive (ut melius *Salmant.* dicere debebant) permettere ut semen prodigatur, nunquam liceat, quando semen extra vas uxoris effunditur, non verò quando intra immittitur, et per accidentis,